

CSERNÁTONI ADATOK A SZÉKELY HATÁRŐRSÉG TÖRTÉNETÉHEZ

HASZMANN PÁL

A székely határőrség szervezésekor 1764-ben, Csernáton szabadrendű lakossága – mint ahogy ez egész Háromszék területére kiterjedt – fegyver felvétellel kényszerült. A szegényebb sorsúak gyalogosokká, a módosabbak huszárokká lettek. Alsócsernáton a VI. huszárszázadnak volt az állomáshelye.¹

Katonai határvédő funkciója következtében a székelység jelentős része őrizhette meg szabadságát. A feudalizálódás folyamata során azonban kialakult itt is a földesúri-jobbági kapcsolat. A nemesség jogokat, kötelezettségeket jelentett, velejárója volt általában a jobbágytartás, az uralmi helyzet. Ebbe a társadalmi csoportba a XVIII. században a székelységnek csak kis hányadát sorolhatjuk. 1767-ben az összes székely székekben a mágnások és a több jobbágytelkes nemesek a lakosságnak még 30%-át sem teszik ki. Az 1–2 jobbágyos, néhány zsellért tartó valójában tehát birtokosnak minősíthető székely önmagát nem számítja a nemesek közé.² Ők szervesen illeszkednek be a falu társadalmába. A nemesi rendről azért szóltunk bővebben, mert az alábbiakban közlendő 1809-es ismeretlen írástudó által egy kalendáriumba tett följegyzésnek szereplői Csernáton és környékének birtokosai.

„Anno 1809 die 2-án martii Sepsi Székben 4-én Miklósvár Székben, 6-án Kézdi Székben Márkosfalván, 7-én Orbai Székben folyt a lustra, Zabolai Mikes Sigmond úr őnagysága előlülése alatt.

Anno 1809 die 25–26–27 Majii Alsócsernátonban újra 18 esztendősig mindenk a nemesek közül a fegyverfogásra vagy insurectiora fel írttak, köntös, fegyver, nyereg szerszám eránt a Comissiohoz irtanak – tiszték választattak –, major, kapitányok, hadnagyok, Auditor quartélymester stb.

1809 die 5 juni országgyűlés tartatott Kolozsvárott a köntös színe meghatározása végett. Követek mentek Háromszékről gróf Mikó György úr és szentkatolnai Cseh József nótárius úr.

Anno 1809 die 24 Julii Zabolán Marckalis szék tartatott és az ország határozása szerint a nemesség infurgálni kénytelenítetett 18 esztendősen felül 50-ig személyesen a holott 6 egész nap mint a lovasok, mint a gyalogosok egrecéoztanak.

Anno 1809 Die 1 septembris a háromszéki nemesség közül 150-en elmentek és a Lengyelországi gránicznál JÁD nevezetű falunál quartélyba szállottak és ottan voltak egészen 1810-ben, jöttek 1810-ben március 15-dik.

Ikafalváról voltak László István úr a maga erején a többi soldos úgymint Diénes László junior, Rát József és Mihály".

A háborút kezdő fél 1809-ben Ausztria volt. A hadsereg számának növeléséért a birodalom a nemesség harcierejét is igénybe vette. Napoleon szokott gyorsaságával nyomult a Duna mellett lefele. A székely határőrezredek a Duna mentén, a főhadszíntéren nem harcoltak, viszont jelentékeny erővel vettek részt a lengyelországi mellékhadszíntéren. A II. székely gyaloghatárőrezred 1. zászlóalja március 20-án érkezik Béltekbe (Szatmár megye) és április 7-én Krakkóba. A székely huszárok nyolc százada március 3-án érkezett Duklába és április 10-én Krakkóba.³ Ezekben és a későbbiek folyamán kivételesen hadtestekben kaptak helyet minden bizonnyal a följegyzésben szereplő csernátói, ikafalvi nemesek is.

A Zabolán összegyűlt háromszéki közgyűlés figyelembe véve a császári utasítást, a határőrezredek köteleibe tartozókhoz hasonlóan a hadbaállást, 18–50 év között kötelezővé tette a nemesség részére is. Általános hadbaszállásról lévén szó, tudomást szerzünk a székenkénti katonai szemle időpontjairól is. Arra is következtetni enged a feljegyzés, hogy a császári seregek harctéri helyzete nem alakulhatott kedvezően, ugyanis a harcászathoz hozzá nem szokott nemesi haderő kiképzésére mindössze 6 napot engedélyeztek. Érdemesnek tartjuk azt az adatot is, melyből kiderül, hogy Háromszék birtokosai közül 1809. szeptember elsején 150 személy masirozott ki a lengyelországi harctérre.

Tehát amint látható az amúgy katonai szolgálat alól mentesített nemesek a nagy szükség idején nem kerülhették el a mindenki számára kötelező hadba szállást. A határőri intézmény közvetlenül nem befolyásolta életüknek alakulását, békeidőben, viszont a nagyszámú idegen és gyakran hatalmaskodó tisztikartól menekedni vágyó „posszeszori” réteg érdekei legalább is ami a Habsburg elnyomást illeti egy táborba sorakoztatta a katona és a nem kevésbé szenvedő jobbággy renddel.

JEGYZETEK

¹ SZÁDECZKY LAJOS: *A székely határőrség szervezése 1762—1764-ben*. Bp., 1908, 194. l.

² IMREH ISTVÁN: *A rendtartó székely falu*. Bukarest, 1973, 13—14. l.

³ TELEKI DOMOKOS: *A székely határőrség története*. Bp., 1877, 161—162. l.

CONTRIBUȚII LA ISTORICUL REGIMENTELOR GRĂNICEREȘTI SECUIEȘTI PE BAZA UNOR DATE DIN COMUNA CERNAT

Rezumat

Datele prezentate în lucrarea de mai sus culese din însemnările unui calendar din 1809 din comuna Cernat, relevă câteva aspecte din timpul războaielor napoleoniene.

În această perioadă chiar și o parte a nobilimii a fost înrolat în armată pentru a participa la campaniile din Polonia.